

POLİTİKANIN VE SANATIN SIRADANLAŞMASI

AHMET ŞAFAK*

Napolyon, “Bana ya on bin asker bulun, ya da on tane marş yazıp getirin.” demiş. Herhâlde Napolyon, on marşı halkın üzerinde kullandıkça on bin asker bulmanın kolaylaşacağını düşünmüştür.

Alınız size siyaset ile müzik arasındaki ilişkiye çok temel bir örnek.

Bugüne baktığımızda, hükûmetin açılım politikalarını kamuoyuna yedirme noktasında sanatı ve sanatçıyı kullanma iştihası, sanatın ve politikanın iç içeliğini subuta erdirmektedir. Üstelik de Napolyon sanatçıdan marş isterken günümüz politikacıları sanatçının kendisini sahaya sürmektedir. Sanatın metalaşmasından sonra sanatçının politik bir argümana dönüşmesinin açık bir işareti, açılım sürecinde gözümüzün içine sokulmuştur. Bu iç içelik dikkatli bir analize muhtaçtır.

Popüler kültürün yaygınlaşmaya meyyal en önemli unsurlarından biri olan sanat ile postmodern süreçle birlikte elitist karakterini yitirerek popüler kültür ürünü hâline gelen politikanın ilişkisi, son yıllarda kesif bir görüntü arz etmektedir.

Bu durumu sosyal psikoloji açısından nasıl değerlendirmeliyiz?

Toplumsal meselelere ilgisiz kalmayı bir tür savunma refleksi olarak gören ve siyasal konularda öne çıkmada ürkek davranan sanat dünyasının hükûmetin açılım politikasına böylesine şehvetli bir katılımı teşne olmasının arkasında acaba politik bir cezbe mi yoksa muktedir politik sınıfın erdem, elitizm, bilgi ve entelektüel donanımdan sıyrılmış olması mı yatmaktadır? *Sanatı politikaya yaklaştıran, sanatçıya politikacıya yaklaşma cesareti veren politik kültürün sıradanlaşmasıdır, diyebilir miyiz?*

Aydınlarm, aydınlığın kaybetmeleri ile sanatçının estetikten ve marifetten kopmuş olmaları aynı zaman dilimine mi rastlamıştır?

* Sanatçı.

Sanat ve politika müthiş bir sıradanlık süreci yaşamaktadır.

Ve sıradanlık bir yok oluş eşiğidir.

Jean Baudrillard, artık hiçbir şey sona ererek ya da ölümlerle yok olmuyor, hızla çoğalarak, sirayet ederek, doygunluk ve şeffaflık yoluyla yok oluyor. Artık ölümcül bir yok olma biçimi değil, benzeme özelliği göstererek çoğalma yoluyla, üst üste, birbirine katlanarak dağılma yoluyla yok oluyor, derken bize bu sıradanlaşmayı mı hatırlatmaktadır?

Türkiye son kırk yılını sorunlar, meseleler sarmalında geçirirken, ülkenin sosyal eliti olarak görebileceğimiz sanatçılar, balkondan seyretmeyi yeğlemişlerdir. Politika ise arada bir başını uzatıp kekreş de olsa sesini çıkaran sanat tayfasına hep mesafeli davranmıştır. Ziya Gökalp'ın "*Sanat oyundan doğmuştur.*" sözü âdeta sanatçıyı çocuksu bir mevkide değerlendirme alışkanlığını hatırlatır gibidir. *Çocuk sevilir ama sayılmaz.*

Ancak postmodern aşamanın en cevval beşerî alanı olan popüler kültür, rastladığı her şeyi sarmalamakta ve içine alıp sıradanlaştırmakta iken bundan ne müzik ne de siyaset kendini kurtarabilir. Özdemir Asaf'ın şiirinde belirttiği gibi, "*Bütün renkler eşit kirlenirler ama önceliği beyaza verirler.*"

Sanatın İlizyonunda Kaybolan Politika

Toplumu bir organizmaya benzettiğimizde sanatın sıradanlaşmasından siyaset kendisini kurtarabilir mi? *Sorumluluk kültürünün esas alındığı üreten toplumdaki bireysellik tarzının egemen olduğu videtip topluma geçiş yaparken sosyal-sivil alanların benzeştiğini, aynıleştirdiğini hep birlikte görmüyor muyuz?*

Bu benzeşim aynı zamanda bir ortaklığı da peşinden sürüklemiş mesela müzik, sosyal bir olgu, toplumsal bir iletişim aracı olarak toplumu etki altına alırken siyasetçi halka ulaşmak yolunda sanatı alabildiğine kullanmıştır? Açılım kurmaylarının "*Sanatçılar elini taşın altına koymalıdır.*" iradı bu anlamda değerlendirilmelidir.

Ancak "Bu ilişkide edilgen taraf kimdir?" sorusu da sorulmalıdır. Çünkü *sanatın karakteri dışıl, politikanın karakteri eril görünse de karşılıklı simbiyotik bir suistimal konusudur.* Hatta politika, kitleleşme canavarı olan müziğe ve popüler sanata bu cihetinden dolayı her zaman meftun durumda olduğundan aşkı için her zaman değişmeye amade genç aşık rolü politikaya kalır. Ancak aralarındaki ilişki önceleri fayda esasına dayalı bir ilişkidir. *Düşündürme, duyumsama ve ilizyonun beni yaşatsın* düsturu politika ile sanatın pragmatik ilişkisini anlatmada mahirdir. Ancak bu denli pragmatizm zamanla politikanın uğradığı erozyonun da önünü açar. Belli bir süre sonra alanlar birbirine karışır ve kimin politika kimin sanat yaptığı belli olmaz. Politika ve Sanat üniform bir dalgaya dönüşür. Kuarkların belirsizliği.

Toplumun şekillenmesinde kamuoyu oluşturma noktasında müzik etkili olduğu müddetçe bu ilişki sürecektir. Müzik modern dönemde gücünü belirginleştirmiş, postmodern aşamada ise tamamen toplumsallaşmıştır. Çünkü herkes

şarkı söyleyebilmektedir. Nasıl olsa detonasyon, entenasyon, prozodi gibi profesyonel müzikal kavramlar uzun bir zaman diliminde sanatın fiilî düzen alanından çıkmıştır. Profesyoneller de sıradanlaştıkça, halk kitle iletişim araçlarına hücum ederek mikrofonu eline almıştır. İletişim araçlarının magazin programları yeteneksizliğin içselleştirilmesi sonucunu doğurmuş, yeteneği değil kendini göster merhalesi halkı vitrine, sahneye, ekrana taşımıştır.

Yarışmanın adı artık “yeteneksizsiniz”dir. Hedef kitlesi ise sadece sosyal cesareti bir yetenek gibi cebine koymayı başaran halktır.

Sanatçı dibe vurmuşken tabiat boşluğu affetmeyecek, boşluk halk tarafından doldurulacaktır.

İşte siyasetin müzikle girdiği sıradan ilişki bu sarmaldan yola çıkar. Çünkü müzik ruhun gıdasıdır. *Halkın temel gıda sorununu çözmekte zorlanan siyaset, şöhret kamçısıyla kıvranan elitlerini rol-model tahtına oturtturarak halka umut telkini yapmakta ve gıdanın en beleş merkezi olan ruhu tatmin ederek halkın hayallerine sarılmaktadır.*

Politika bir orta sınıf aletidir ve sanatçılar orta sınıfın göz bebeğidir. Sanat değişken, gelişken ve atak haliyle haberin kaynağı olduğu için medyanın konusudur. Bu da sanatçının gündemde kalması ve kolay müttefik bulması sonucunu getirmiştir. Sanatçının aynaya yansıyan resmi işte bu medyadaki müttefikler tarafından çizilmiş, halkın belleği biraz da bu müttefiklerin duruşu ile belirlenmiştir. Ancak gelinen nokta sanatın ve politikanın birlikte değer kaybettiği noktadır. Çünkü kaba bireyselleşme sanat-medya-sermaye-politika sarmalını kırmıştır. Artık yeni bir dönem başlamıştır ve Kuantumcu belirsizlik hayatın bütün alanlarında köşeli ifadeleri silmeye amadedir.

İnsan şöhret, şirket müşteri, millet kültür arar...

Bu sebeple siyasetle müziğin bambaşka alanlar olduğunu topluma enjekte etme gayreti inandırıcı olamaz, toplumu, sanatçılar eliyle siyasetten uzak tutma, moda deyimle depolitizasyon tuzağı bir siyasi projedir. Alışveriş mağazalarında bütün gün boyu yabancı müzik çalınması ve kulağımızın pop müzikle doyurulması rastlantı değildir. Popüler kültür bir siyasal argümandır.

Dikkat edilecek olursa ulusal kamuoyunun, küresel etkileşime açık olduğu bir zamanda pop kültür hem resmi düzen hem de fiili düzen tarafından pompalanmıştır. Angloamerikan yaşam biçiminin dünyevi açılımı olan küreselleşme kendi tek tipçiliğini dünyaya yayma çabası içindedir. Batı’da özellikle Amerika ve İngiltere’de pop kültür, insanın müşterileşmesi şeklinde de tecelli etmiştir.

Postmodern aşamanın en cewal beşerî alanı olan popüler kültür, rastladığı her şeyi sarmalamakta ve içine alıp sıradanlaştırmakta iken bundan ne müzik ne de siyaset kendini kurtarabilir.

Dünyanın bütün çok uluslu markaları kendisini daima hatırlatacak ikonları çıkarma, besleme, üretme, yaygınlaştırma ve yenileri ikame ederek tüketme amacı gütmüştür. Edebiyatta, siyasette, sinemada, tiyatrodan öne çıkanlar itina ile kullanılmıştır. *Çünkü insan şöhrat, şirket müşteri ama millet kültür arar.*

Ayrıca küresel ideolojinin sahipleri ulusal toplulukları kendi tüketim atmosferine çekmek için de bu belirsizlik iklimini ha bire pompalamıştır. Örneğin, bu ekonomik sürecin ortak karakteri hızdır. Öyleyse müziği de hızlı olmak zorundadır. Bu bizi caz, klasik, folklorik müzik yerine hip-hop, rock, pop müziğin öne çıkarıldığı bir gizli manipilasyona götürür. Televizyonlarda sanatçılara "Lütfen hızlı parçalar okuyun." denmesinin sebebi budur. Stüdyoya alınan daimî seyircilerin dinleyici değil tempocu oluşları ve ağıtlara bile el çarparak ritimle alkış tutmasının nedeni de bu manipilasyondur. Bu hız kültürü düşünmekten alıkonmayı getirir. Çünkü insan dururken düşünür. Bu pompalama, yaygınlaştırma girişimi küresel ideolojinin en ilginç saldırı biçimidir. Siyasi ve politiktir. Çiklet, çikolata, burger, kola kapitalist ideolojinin sevimli materyalleridir. Bunların ambalajları da tüketim ideolojisinin renkli doktriner eserleridir.

Bu anlayış kurgusaldır, inşa edilmiştir, gerçektir.

Kültür Milletler Mücadelesi Alanıdır

Kapitalizm gerçeğin belirsizlik alanında varlığını sürdüren bir mavi sakal gibidir. Gücü insanın arzularını şekillendirmesinden, çeşitlendirmesinden, renklendirmesindeki başarısından gelir. İdeolojisini saklayan da bu belirsizlik maskesidir, belirsizliği yönlendirme yeteneğidir. Ama temel çelişki kapitalizmin kültür temsiliyetinde aranmalıdır. Hangi kapitalizm? Üretime dayalı Ren tipi kapitalizm mi, tüketimi ve para oyunlarını esas alan Angloamerikan kapitalizmi mi?

Kültüralist çalışmaların epeydir uzak durduğu bu soruların dibinde milletler mücadelesinin yattığını görmek kaçınılmazdır.

Kapitalizm, gücünü kurumlaştırmış ve bu gücü başka millî hudutlara taşımaya azmetmiş milletlerin sosyoekonomik, sosyokültürel enstrümanlarıdır. Müzik ve sanat bu enstrümanın olmazsa olmaz parçasıdır ve siyaset milletler mücadelesinin temas noktası ya da savaş meydanı ise müzik bu savaşın etkileşim, uyutma, yönlendirme, apolitize etme vasıtasıdır.

O yüzden insanın gündemine giren her şey siyasiydir.

Sanatla siyaset yan yana gitmez, doğrudur.

Çünkü onlar hiçbir zaman yan yana olmamışlardır.

Hep iç içedirler.

Ve birlikte sıradanlaşırlar. ■